

tiikan historiassa. Humalan evoluutio, alkoholipolitiikan mahdollisuudet, änkyrän kukistaminen. Kielloista tärkeä näkökoh- ta: "Liikennevalot rajoittavat ajamista, mutta lisäävät myös turvallisuutta." Päänaivaksi Alkon päättäjille: "Liikaa tulee juoduksi sitä herkemmin, mitä helpommin ainetta on saatavissa." Ja hoitomotivaation puut- teesta moittijoille: "Kukaan ei varmaankaan halua juoda liikaa, kaikki haluaisivat hallita käyt- tönsä; liikaa tulee vain eri syistä juoduksi."

"Lyhyt johdatus tulevaisuu- teen" veti vakavaksi: vain ter- veet, juomattomat, stressiä kes- tävät, tehokkaan suorituskyky- setkö tosiaan ovat muutaman vuosikymmenen kuluttua työhön oikeutettuja. Mitkä kaikki kri- teerit toimivat seuloina, kun jy- vät erotetaan akanoista? Tuleeko työpaikkojen hoitoonohjauksesta apu vai ansa? Tulee miettineeksi, jääkö hoidon tehtäväksi tulevai- suuden tilanteessa muuta kuin totuttaa ihmisiä "hyödylliseen joutilaisuuteen" — Jouko Tyyriä siteeratakseni — ja keksiä diag- nooseja eläkkeitten perusteeksi. Eläkkeiden maksamisesta koituu yhteiskunnalle tietääkseni vä- hemmän kustannuksia kuin työl- listämisestä. Et ennusta valoisaa tulevaisuutta "sosiaalisesti työ- rajoitteiselle", Matti Virtanen! Kunpa vain olisit löytänyt hänen lääkkeekseen paremman reseptin kuin nyt suosittelas: työn ta- sanjako jäänee utopiaksi.

Matti Virtasen kirja on helppo lukea, vilpittömästi nautin siitä. Selkeä, tiivis kappalejako, älylli- sesti virittävä sanonta, paikoin säkenöivää huumoria — voiko parempaa asiatekstiä toivoa. Suosittelen teosta alan työnteki- jöille, mutta myös kaikille niille, jotka hoitavat ihmisten ongel- mia. Koskaan emme saa liikaa kehystä potilaan ympärille. On hyvä nähdä porkkanapenkki

mahdollisimman laajasti ja muistaa, miten se on lannoitettu ja hoidettu, vasta sitten ymmär- tää, miksi yksittäinen porkkana on kasvanut huonosti. Matti Vir- tasan kirja ei opeta terapiatekni- koita vaan auttaa näkemään, missä ovat kasvaneet ne ihmiset, joita kohtaamme, ja mitkä lain- alaisuudet säätelevät meidän jo- kaisen elämää.

Paavo Koistinen

Suomalainen humala — ovi arjesta juhlaan

Virtanen, Matti: Änkyrä, tuis- ke, huppeli. Muuttuva suomalai- nen humala. WSOY. Juva 1982, 104 sivua

Matti Virtasen kirja on kahdel- la tavalla merkittävä lisä suoma- laiseen alkoholipoliittiseen kes- kusteluun. Ensinnäkin se kuvaa lyhyesti ja havainnollisesti suo- malaisen juomatavan historiaa aina 1500-luvun peijaisista 1980- luvun lähiöperheiden illanistu- jaisiin. Toiseksi kirja on mielen- kiintoinen ja haastava kutsu al- koholipoliittiseen dialogiin ohi virallisen liturgian. Nämä kaksi kirjan kantavaa teemaa on kie- dottu niin kauniiksi palmikoksi, että ensi lukemalta kirja antaa itsestään kevyehkön kuvan. Vas- ta hitaasti ja harkiten luettuna juomatavan evoluutio ja siitä tehdyt johtopäätökset avautuvat ja luovat aivan uusia visioita maassamme käytävään vakiintu- neeseen alkoholipoliittiseen kes- kusteluun.

Virtanen aloittaa analyysinsä päihtymyksen, humalan ja suo- malaisen viinapään tarkastelus- ta. Nämä kolme asiaahan liite- tään yleensä suomalaisen juoma- tavan olennaisimpiin piirteisiin.

Kirjassa todetaan kuitenkin, että päihtymys ja humala eivät ole vain viinasta johtuvia elämyksiä, vaan ihmisellä on alkukantainen tarve päihtyä, kokea asiat suo- raan lapsen lailla. Päihtymys on näin ollen tiedon ja kulttuurin kahleiden riisumista, eläytymistä ja kokemista. Kaikilla ihmisillä kaikissa kulttuureissa on sama tarve. Suomessa kulttuurin kah- leet ovat ehkä vain paksummat ja voimakkaammat, koska ne vaati- vat niin voimaperäisiä murta- mistoimenpiteitä. Virtasen mu- kaan yhtenä syynä tähän uh- maan ovat 900-vuotisen alistuk- sen perinteet. Tosi on, että suo- malainen viinapää on syntynyt vuosisatojen saatossa ja periyty- nyt hyvin hitaan kulttuurievo- luution kautta nykyisille suku- polville. Tämä kulttuuriperimä on nykyisenkin juomatapamme pohjana, ja sitä on turha pyrki- äkään hetkessä muuttamaan.

Muutoksia kuitenkin tapahtuu ja, kuten kirjassa todetaan, suo- malainen humala on kesynty- mässä. Tähän on johtanut se ke- hitys, jota kuvataan kirjan lu- vuissa Juhlasta arkeen, Maalta kaupunkiin, Miehestä naiseen, Säätylaitoksesta kansanravinto- laan sekä Raittiista juoppoon. Nämä luvun sisältävät pähki- nänkuoressa koko viime vuosi- kymmenen kulttuurievoluution, vai pitäisikö sanoa revoluution. Tällä vuosisadalla kehitys on kulkenut kuin nopeutettu filmi. Aikaisemmasta itsellisestä talon- pojasta ja pienviljelijästä on tullut palkkatyöläinen tehta- seen, kauppaan tai konttoriin, ja entinen pientilan emäntä tekee päivittäisen palkkatyönsä lisäksi toista löysiä perheenäitinä. Lap- set ovat vieraantuneet vanhasta maaseudun kulttuurimiljööstä ja samalla myös heidät lähiöihin tuoneista vanhemmistaan. Sodan jälkeen syntyneet suuret ikäluo- kat muodostavat aivan oman juurettoman sukupolvensa, Pek-

ka Sulkusen märeksi sukupolveksi nimittämän. Samalla Suomi on kansainvälistynyt, tasa-arvoistunut ja tasapäistynyt. Vanha selvään luokkarakenteeseen perustuva uhma on menettänyt konkreettisen kohteensa. Merkonomi-Suomessa humalatila on enemmän elämän etsimistä kuin tietoista protestia.

Kaiken tämän muutoksen keskellä on kuitenkin merkittävää huomata, kuinka vähän suomalainen juomatapa sittenkin on muuttunut. Vaikka juomaria on koko väkijuomalain mukaisen historian aikana ohjattu sekä pahalla että hyvällä, niin hän on kuitenkin sitkeään suomalaiseen tapaan säilyttänyt päättäväisesti linjansa ja suomalaisen viinapäänsä. Tästä suomalaisesta sisusta Virtanen onkin vetänyt alkoholipoliittisen linjansa. Linjanveto lähtee saman kysymyksen pohjalta kuin Pekka Kuusen linja aikoinaan: "Entä, jos suomalaisen rationalisoitu ryyppäystapa kätkeekin karheen kuorensa alle viisaan elämänotteen? Turha on pulloa ja lasia pitkin viikkoa hypistellä, kun arjen harmauden ja kertyneet kompleksit voi laukaista yhtenä lauantaiehtoon ja yönä." Ajan hengen mukaan Kuusi hylkäsi tämän suomalaisen juomarin elämänsäviisauden ja ehdotti hänelle kohtuutta ja mietoa linjaa. Kuusen viitoittaman linjan mukaan juoda sai, mutta ei juopua. Alkoholien käytön moraalinen raja tuli vastaan juuri juopumuksen kohdalla, ja yhteiskunnan tuli osoittaa tämän rajan saavuttaminen. Virtasen analyysissä asia käännetään pääläelleen. Suomalaiseen juomatapaan kuuluu juuri juopuminen. Alkoholi ei ole suomalaisessa yhteiskunnassa tapakulttuuriin olennaisesti kuuluva kulutushyödyke, vaan ennen kaikkea juhlaan liittyvä stimulantti, irtioton väline eli päihde. Näin ollen päihdekäyttö on suo-

malaiseen juomatapaan liittyvää normaalia alkoholin käyttöä ja näiden humalakertojen väliin jäävä pikku pöhnäily juomatapaamme kuulumatonta turhaa alkoholin käyttöä.

Kappaleessa Humalan lajit Virtanen jakaa päihtymyksen sallittavuuden kahdenlaisiin tilanteisiin: ei saa juopua ja saa juopua. Veren alkoholipitoisuuden mukaan edelliseen ryhmään kuuluvat humalan lajit ovat napu, pöhnä ja kippura, jälkimmäiseen huppeli, tuiske ja änkyrä. Perinteellinen suomalainen alkoholipoliitikka on operoinut pääasiassa edellisellä — ei saa juopua — alueella. Virtanen kehoittaa virallista alkoholipoliitikkaa siirtymään suomalaista juomatapaa paremmin vastaavalle saa juopua -alueelle. Kirjan mukaisesti alkoholipoliitikalla pyrittäisiin karsimaan todellisten käyttökertojen väliin jäävää "turhaa" aluskasvillisuutta ja pitämään varsinaisetkin käyttökerrat huppelin tai enintään tuiskeen tasolla. Näin alkoholipoliitikalla tuettaisiin juomatapaamme kuuluvia myönteisiä piirteitä sekä vähennettäisiin siihen liittyviä kielteisiä ilmiöitä. Perimmäisenä ajatuksena lieenee, että jos virallisestikin tunnustetaan, että viinasta tulee humalaan, niin tätä ei tarvitse todistaa käytännössä aina aivan änkyrään asti.

Virtasen lähtökohdista päädytään loogisesti kirjassa esitettyihin arkikäytön vähentämiseen, juhlavamman käytön edistämiseen, änkyrän kukistamiseen sekä kokonaiskulutuksen kurissapitoon. Alkoholipoliittisina keinoina näiden tavoitteiden saavuttamiseksi Virtanen esittää mm. keskioluen vähittäismyyntin siirtämistä Alkon myymälöihin, iloitemisen ja riehakoinnin sallimista ravintoloissa, viinosten alkoholipitoisuuden alentamista, alkoholin hinnan sitomista reaa-

lihintaindeksin sijasta kulutus-tasoon sekä virittävän valistuksen käynnistämistä. Nämä esimerkinluonteiset ehdotukset lie-nevät pääasiassa tarkoitetut alkoholipoliittisen dialogin käynnistämiseksi kirjan viitoittamal-ta pohjalta. Virtanen toteaaakin, että Alkolla tulee olla johdonmu-kainen alkoholipoliittinen linja, mutta myös valmius linjansa tar-kistamiseen, mikäli se ei vastaa kansalaisten näkemyksiä ja pyr-kimyksiä. Saman asian sanoi Pekka Kuusi vuonna 1956 seu-raavasti: "Alkoholien kauppaan liittyvillä rajoituksilla on alko-holipoliittista merkitystä vain silloin, kun ne saavat väestön ymmärtävän asenteen tuekseen." Toivottavasti tälle Virtasen kes-kusteluun kutsulle ei anneta ruk-kasia.

Pekka Olkkonen

Rautaisannos alkoholin vaikutuksista

Nikander, Pirkko: Alkoholi elimistössä. Kirjayhtymä Oy. Tampere 1982, 69 sivua

Alkon valistusryhmään kuuluva alkoholifysiologian asiantuntija fil. lis. Pirkko Nikander on kirjoittanut yleistajuiseksi tarkoitetun kirjasen alkoholin vaikutuksista elimistöön.

Kirjasen ensimmäisessä luvussa annetaan hieman poukkoillen tietoja alkoholin olemuksesta, esiintymisestä luonnossa, alkoholijuomien historiasta sekä käyttötapojen piirteistä viini-, olut- ja viinamaissa. Tämän jälkeen selvitetään peräti kolmessa luvussa, mitä elimistössä tapahtuu alkoholin nauttimisen yhteydessä, eli kuvataan alkoholin imeytyminen, jakautuminen eli-